

POLSKA W UKŁADZIE WARSZAWSKIM

(Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa, 1985. 332 o.)

A Varsói Szerződés megkötésének 30. évfordulójára készített művek közül ezúttal a mind tartalmilag, mind módszertanilag figyelemreméltó lengyel monográfiára hívjuk fel a figyelmet. A Magyar Néphadsereg történetének komplex kutatási programjára tekintettel különösen fontosnak véljük, hogy a magyar kutatók megismerjék *Adam Marcinkowski* művét.

A rendkívül fegyelmezetten öt nagy fejezetre tagolt munka már címével jelzi a téma megközelítésének alapvető szempontját: *Lengyelország a Varsói Szerződésben*.

Az első fejezet Lengyelország Varsói Szerződésbe való belépésének történelmi előfeltételeivel foglalkozik. A szerző röviden áttekint az egész ezeréves lengyel államiságon. Sőt témája kifejtését egyenesen a 1966-os lengyel–cseh szövetségkötéssel indítja, amikor a lengyel állam biztonságának történelmi tanulságairól szól.

A legújabb korhoz eljutva, felidéri a második világháború legfőbb eseményeit és Władysław Sikorski tábornok emigráns kormányának politikáját. Ezután elemzi a Lengyel Munkáspárt 1942. január 5-i nyilatkozatát, mint a Lengyelország újjászületését lehetővé tevő programot. E program megvalósítójaként mutatja be ezt követően a Szovjetunióban szerveződő Lengyel Hadsereget.

Külön alfejezet villantja fel a Szovjetunió területén az antifasiszta háborúba bekapcsolódott 550 000 lengyel harcos haditevékenységét, a népi Lengyel Hadsereg és a szovjet Vörös Hadsereg, valamint más kelet-európai szövetséges erők hadműveleti együttműködését, harcban született fegyverbarátságát. Ehhez kapcsolódva hangsúlyozza a szerző, hogy az antifasiszta koalícióban való tevékeny részvétellel alapozta meg a lengyel nép annak lehetőségét, hogy aktívan bekapcsolódhasson a háborús győzelmet követő politikai rendezésbe.

További alfejezetben ismerkedhet meg az olvasó Lengyelországnak a Szovjetunióval, Csehszlovákiával, Jugoszláviával, Bulgáriával, Magyarországgal és Romániával a felszabadulást követő években kétoldalú tárgyalások után megkötött együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményeivel.

Ezt követően tér rá Adam Marcinkowski Lengyelország biztonságának fokozódó veszélyeztetettségére, amely az imperialista hatalmak hidegháborús politikájából fakadt. Ezt a politikát Truman 1945-ös kongresszusi üzenetétől és Churchill 1946-os fultoni beszédétől a NATO megalakításán át az NSZK-nak

az imperialista hatalmi tömbbe való betagozásáig, újrafelfegyverzéséig tekinti át.

A második fejezet foglalkozik a Varsói Szerződés létrehozásával. Számos új adat gazdagítja az olvasó ismeretét, milyen szerepet játszott Lengyelország az 1955. május 11–14. közötti varsói konferencia egyik kezdeményezőjeként és házigazdjaként. Megelevenedik e monográfia lapjain a tárgyalások krónikája.

Ezt követően bemutatja a szerző az alapvető határozatokat és ezek tükrében elemzi Lengyelország szövetségi kötelezettségvállalásait. A Varsói Szerződés tagállamává vált Lengyelországról szükségesnek tartja közölni a legfontosabb, a demográfiai és gazdasági potenciált meghatározó adatokat. Összehasonlító módszert alkalmazva ezeket egybeveti a többi tagállam e vonatkozású adataival.

Miután így tisztázta a Lengyel Népköztársaságnak a szocialista védelmi koalícióban játszott szerepét, bemutatja a lengyel hatóságok és szervek koalíciós tevékenységét. Ismerteti Adam Marcinkowski a lengyel honvédelmi kiadásokat is. Ezeket nemcsak a nemzeti jövedelemhez arányítottan mutatja be, hanem összehasonlítja a NATO-tagállamok költségvetési adataival is.

Külön alfejezetben elemzi a Lengyel Népköztársaság honvédelmi doktrínáját. Eközben nagy figyelmet fordít arra, hogy a nemzeti és a koalíciós jelleget egyaránt a tényeknek megfelelő hangsúllyal mutassa be. Ehhez csatlakozva Lengyelország geopolitikai helyzetét is elemzi.

Terjedelmileg a legtekintélyesebb a harmadik fejezet, amely a Varsói Szerződés államainak békekezdeményezéseit és Lengyelországnak ebben játszott szerepét részletezi.

Bevezetőben az olvasó a Politikai Tanácskozó Testülettel, a szövetséges államok külpolitikáját koordináló legfőbb szervvel ismerkedhet meg. Ezután szó esik a később létrehozott egyéb koalíciós szervek hatásköréről, főbb feladatairól is.

Ónálló alfejezet elemzi az európai kollektív biztonsági rendszer megteremtése érdekében kifejlesztett harmincéves tevékenységet. Kronológiai sorrendben ismerteti a Politikai Tanácskozó Testület ezirányú határozatait és indítványait. Így elemzi az 1969-es budapesti felhívást és részletezi a helsinki megállapodáshoz vezető folyamatban játszott szerepet. Ehhez csatlakozva bemutatja a Helsinki Egyezmény katonai vonatkozású passzusait.

Tekintélyes terjedelmű alfejezetben idézi

fel a szerző a leszerelés kérdésének a Varsói Szerződés államai politikai tevékenységében betöltött szerepét, külön kiemelve a lengyel leszerelési indítványokat. Ezekkel a következő csoportosításokban foglalkozik: az általános és teljes leszerelésre vonatkozó, az atomfegyver-kísérletek betiltására irányuló, az atomfegyverek továbbterjedésének megakadályozását célzó, a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának korlátozását lehetővé tevő, az európai atomfegyvermentes övezetek megteremtését célzó, a stratégiai fegyverek csökkentésére és korlátozására irányuló, az európai fegyverek korlátozását eredményező, a közép-európai fegyveres erők és fegyverek csökkentését célzó szocialista koalíciós kezdeményezések. Végig kiemelten hangsúlyozza a Szovjetunió meghatározó szerepét a Varsói Szerződés államainak leszerelési politikájában.

További alfejezet foglalkozik a német kérdéssel. Az előzmények részletes bemutatását követően terjedelmes elemzés mutatja be azt a folyamatot, amelynek eredményeként az NSZK normalizálta a Varsói Szerződés tagállamaihoz fűződő kapcsolatát.

Egy további alfejezet a szocialista védelmi közösség államainak a helyi fegyveres konfliktusok megszüntetése érdekében kifejtett harminc esztendő tevékenységéről szól. Külön hangsúllyal szerepel ebben a vietnami háborúval és a közel-keleti válságsorozattal kapcsolatos koalíciós politika, Lengyelország kimagasló szerepe, lengyel katonai kontingenseknek ENSZ-erökként való alkalmazása.

A negyedik fejezet a Lengyel Néphadsereggel, mint a koalíciós védelmi rendszer láncszemével foglalkozik. Bemutatja, milyen helyet foglal el a Lengyel Haderő a Varsói Szerződés egyesített fegyveres erői között, milyen fejlesztési fázisokon ment át az elmúlt harminc évben.

Önálló kérdésként elemzi e fejezetben belül

a szerző a Varsói Szerződés tagállamainak hadseregei közötti szövetségi együttműködés alapelveit, irányait és formáit. Kiemelten szól a védelmi erőfeszítések koordinálásáról, továbbá az ideológiai-politikai területen, a hadtudomány és a haditechnika területén, valamint a katonai káderek képzése területén megvalósuló szoros együttműködésről.

Külön alfejezet tárgyalja az Egyesült Fegyveres Erők hadgyakorlatait, mint a koalíciós Lengyel Néphadsereg harci kiképzésének legmagasabb formáját. Megelevenednek a szövetségi együttműködés e nagyszerű próbatételei az 1961-es „Októberi vihar” fedőnevű törzsvezetési gyakorlattól az 1984-es „Fegyverbarátság” fedőnevű komplex hadgyakorlatig.

Az ötödik, a zárófejezet „A Varsói Szerződés — Lengyelország biztonságának garanciája” címmel összegzi az elmúlt harminc év fejlődésének fő tanulságait. Ezek között méltán hangsúlyozza kiemelten Adam Marcinkowski, milyen szerepet játszik a Varsói Szerződés a béke megőrzésében, az európai szocialista országok és közöttük a Lengyel Népköztársaság függetlenségének megőrzésében, mennyire a szocialista koalíció tagállamai biztonságának garanciája a katonai területen is megvalósított szoros szövetségi együttműködés.

Összefoglalásként csak azt hangsúlyozhatjuk, fontos munkát bocsátott útjára a szerző, jelentős alkotással gazdagította a lengyel, sőt az egyetemes hadtörténelmi irodalmat. Együttal, a testvéri lengyel nép sorsa iránt mindig meglévő különös magyar érdeklődésre is tekintettel, talán felvethetjük, hogy a koalíciós testvérhadsereg jobb megismerésére törekvés indokoltá tenné Adam Marcinkowski munkájának szélesebb körben való ismertetését, azaz a magyar nyelvű kiadását.

Z. J.

VOENNO-ISZTORICESZKIJ ZSURNAL (Szovjetunió) 1985., 7—12. sz.

A folyóirat 7. száma közli annak a tudományos ülésnek az anyagát, amelyet a nagy honvédő háborúban aratott győzelem 40. évfordulója alkalmából tartottak, nevezetesen a referátumot és 11 korreferátumot. Ezek közül a referátummal foglalkozunk részletesebben, amelyet *V. I. Petrov* tartott „A szovjet fegyveres erők döntő szerepe a fasiszta Németország szétzúzásában” címmel (1985. 7. sz. 12—21. oldal).

A második világháború az emberiség történetének legnagyobb, legpusztítóbb és legvéresebb háborúja volt. Fegyveres harcok folytak

Európában, Ázsiában és Afrikában, 40 ország területén, a tengerek és óceánok végtelen vizein. A harcoló országok hadseregeibe több mint 110 millió embert mozgósítottak.

A fasiszta szövetséggel folytatott harc központja 1941 nyaratól a szovjet—német arcvonal volt. Ha megfelelően értékeljük is az antifasiszta koalíció népeinek helytállását, sok ország antifasiszta ellenállási mozgalmát, akkor is történelmi igazság, hogy a szovjet nép zárta el a fasiszta Németország világhuralom felé vezető útját. Németország, amikor a Szovjetunió elleni támadásra készült, Európa országai-